

## 25. Civil szervezetek (egyesületek, alapítványok), civil kezdeményezések

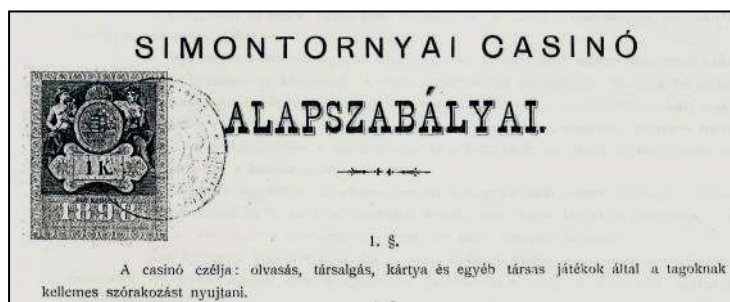
„Többször mondom: az élet fő célja – tett;  
s tenni magában vagy másokkal együtt senkinek sem lehetetlen.  
Tehát tégy! És tégy minden jót, ami téled telik,  
s mindenütt, hol alkalom nyílik!”  
(Kölcsey Ferenc)

### 25.1. A község civil szervezetei a XX. század első felében

#### 25.1.1. Úri kaszinó - Simontornyai Casino - Kaszinó

Az első egyesület Simontornyán, mely 1865-ben alakult. Alapítói a gazdatisztek, hivatalnokok, papok, tanítók, vasúti tisztviselők és kereskedők voltak. Fénykorát a pécsi-budapesti vasút építéskor (1880-1882) <sup>1</sup> élte, később – a látogatottság hiánya miatt – csökkent a jelentősége.

Az 1900. december 26-i alapszabályzata szerint a „...*casino célja: olvasás, társalgás, kártya és egyéb társas játékok által a tagoknak kellemes szórakozást nyújtani.*” <sup>2</sup> Korelnöke ekkor Pillich Ferenc gyógyszerész, korjegyzője Fried Pál bőrgyáros volt. Az 1930-as években újra virágzásnak indult a régi emeletes grófi kastély (hajdani Styrum nagyház, ma Helytörténet Háza) emeletén működött, a visszaemlékezők szerint összenyitható bálteremmel. Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint az alapszabályzatát 1896-ban, majd 1900-ban fogadták el, az Országos Levéltár anyagában 1874-ben keltezett forrás található róla, a Belügyi Közlöny 1901-ben adta közzé a jóváhagyását, Bodor Antal említi a Falusi egyletek c. művében, a Garay Naptárban 1906-ban szerepelt, a Statisztikai Közlemény 1865-ben és 1880-ban írt róla, az Alispáni iratok 236/1925 és 1865. szám alatt foglalkozott vele, a Magyarországi Egyletek címtára pedig 1865-i, 1874-i, 1901-i, 1922-i kiadása közölte le adatait. A Kaszinó megszűnéséről nincs adat.



#### 25.1.2. Simontornyai Ipari Olvasóegylet, később Simontornyai Iparosok Olvasó Egylete

Kaczián János Olvasókörök Tolna megyében c. tanulmánya alapján 1871-ben alakult, dr. Kiss István krónikája szerint a simontornyai iparosok „...1875-ben 65 taggal alakítottak egyletet és lassankint kisebb szépirodalmi művekből álló könyvtárt szerezve, néhány lapot járattva, esténként jöttek össze egy bérelt helyiségben. Lassankint számbelileg megerősödve, 1912. évben saját házukba költöztek, hol nagy olvasó- és táncteremmel rendelkezvén, évenként nemcsak táncmulatságokat, hanem egy-két jól sikerült műkedvelői előadást is rendeznek.

<sup>1</sup> Dr. Kiss István: Simontornya krónikája – Simontornya, 1938. - 264. o.

<sup>2</sup> TML – A Simontornyai Casino alapszabályai

Tagjaiknak száma a 275-öt meghaladja. Helyiségekben a hazárdjáték tilos, csak sakk, dominó, biliárd és kuglizás folyik.”<sup>3</sup>

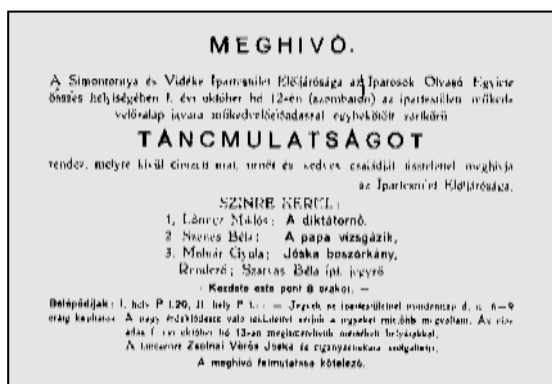
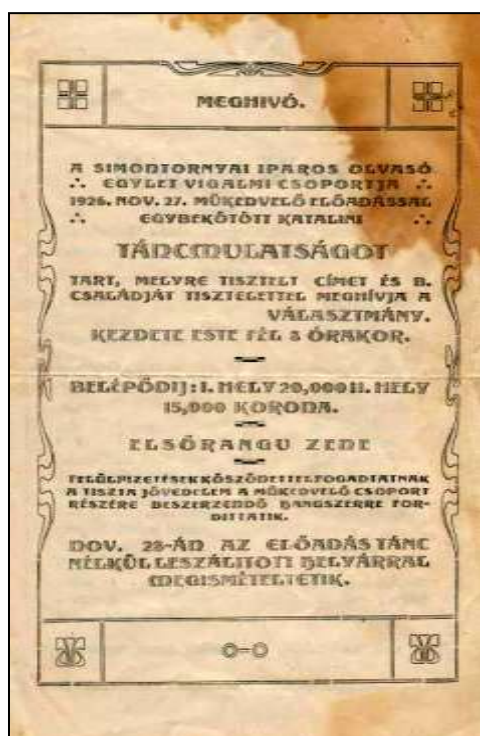
A levéltári források alapján

- 1885. augusztus 31-én elnök: Morvai János, jegyző: Szűcs Károly.
- 1923. április 22-én elnök: Paku Mihály, jegyző: Kovács István.
- 1934. január 18-án elnök: Árendás András, amikor is a Simontornya és Környéke Egészségvédelmi Egyesület választmányi póttagja is lett<sup>4</sup>
- 1938. augusztus 28-án elnök: Deák Géza, jegyző: Hólik László.

1926. november 27-ről való az a meghívó, amit az egyesület Katalin napi táncmulatságára szól. Előtte 3 felvonásban bemutatták a Mágns Miska c. operettet.



A meghívó lapjai<sup>5</sup>



Meghívó 1937-ből<sup>6</sup>

<sup>3</sup> Dr. Kiss István: Simontornya krónikája – Simontornya, 1938. - 264. o

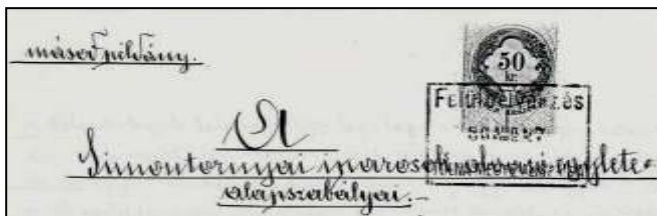
<sup>4</sup> TML - Simontornya és Környéke Egészségvédelmi Egyesület névjegyzéke

<sup>5</sup> Szepesi József hagyatékából – átadta Andrásné Pécsi Zsuzsanna pedagógus

<sup>6</sup> Dr. Ágoston Józsefné Baracz Julianna kapta a meghívót - a postai bélyegző alapján 1937. október 7-én

Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint a Simontornyai Iparosok Olvasó Egylete alapszabályzatát 1885-ben, 1906-ban, 1923-ban, végül 1938-ban fogadták el, jegyzőkönyv 1939-ből maradt fenn, az Országos Levéltár anyagában 1874-ben és 1886-ban keltezett forrás található róla, a Garay Naptárban 1906-ban szerepelt, az Alispáni iratok 591/1894 és 1885. továbbá 1649/1949. szám alatt foglalkozott vele, a Magyarországi Egyletek címtára pedig 1871-i, 1874-i, 1886-i kiadása közölte le adatait. 1949-ben szűnt meg a többi civil szervezettel együtt.

7



A II. világháború előtt **Szabó Lajos (kosaras)** az iparos körben rendezett színdarabokat, és szerepelt is bennük. „Egy kiváló érzékkel, tehetséggel megáldott műkedvelő és rendező volt. Ezenkívül még a maszkírozást is mesterfokon végezte.”<sup>8</sup>



A színjátszó kör tagjai.<sup>9</sup>

Állnak → Szálka Julianna (vagy Góris Erzsébet), Tancsa János, egy városi tisztviselő, Deliné Dömötör Margit, Dvorzsák László (borbély), Dvorzsák Lászlóné (Szajkó Rozália), egy városi tisztviselő, Ülnek → Szántó Andor, ?, rendező Szabó Lajos (kosaras), Szántó Györgyné, Banizs Dezsóné (fényképész), Guggol: Hopp Ödön.

Jobbról fent ← 2. Tancsa János,  
3. Jobbágy Gyula,  
4. Deli Jánosné,  
6. Vörös Lajos.  
Jobbról lent ← 1. Hólik László,  
2. Dvorzsák Lászlóné,  
3. Szabó Lajos.<sup>10</sup>



<sup>7</sup> TML – Simontornyai Iparosok Olvasó Egylete alapszabályai

<sup>8</sup> Sziládi István visszaemlékezései a simontornyai öntevékeny művészeti csoportokról. A teljes kézirat a Helytörténet Háza kiállításában látható.

<sup>9</sup> Képeslap Takács Józsefnétől és Dvorzsák Rózsától. Átemelve Kiss Margit – Tóthné Unghy Ilona: Simontornya képekben régen és az ezredfordulón 1. kötetéből

<sup>10</sup> Fénykép Dvorzsák Rózsától

Színjátszó csoport 1933-ban.<sup>11</sup>



Állnak →

1. Banizs Dezső, 3. Jobbágy Gyula
4. városi tiszviselő, 5. Vörös Lajos,
6. Hólik László
7. Dvorzsák László, 8. Takács Ferenc

Ülnek →

3. Szántó Györgyné
4. rendező Szabó Lajos (kosaras)
5. Dvorzsák Lászlóné
7. Mészáros Ilona

Egy újabb előadáson.<sup>12</sup>

Álló sor →

5. Banizs Dezső
6. Uitz Lajos
7. Palásti Lajos
8. Arany Miklós

Ülő sor →

3. Patkó Teréz
4. rendező Szabó Lajos (kosaras)
7. Dvorzsák Rózsa



Az 1940. április 7-én játszott  
És ne vigy minket a  
kísértésbe című  
egyfelvonásos darabban  
játszottak.

Elöl: Pintér Mihály.

Első sor:

1. Varga Erzsébet
2. Jancsi Veronika
3. Gergely István
4. Dvorzsák Rózsa
5. a rendező Szabó Lajos (kosaras)
6. a jobbszélen ülő nő ?  
ölében Fodor Ottó.

Második sor: 1. Szalai

Erzsébet, 2. Billig Ilona, 3. ? kukucsál, 4. Hilbert Mária. 7. Fésű Magdolna (Dvorzsák Rózsa felett), 8. Arany Miklós 9. Mészáros Ferenc előtte 10. Sipos Julianna 11. Somogyi Ilona 12. Kondor Erzsébet, közöttük hátul Hauszmann János. Hátsó férfi sor: 1. Varga István (sapkában), ? a díszletek rendezője, végül Skovrán Lipót.<sup>13</sup>

<sup>11</sup> Fénykép Dvorzsák Rózsától. Átemelve Kiss Margit – Tóthné Unghy Ilona: Simontornya képekben régen és az ezredfordulón 1. kötetéből

<sup>12</sup> Fénykép Dvorzsák Rózsától. Átemelve Kiss Margit – Tóthné Unghy Ilona: Simontornya képekben régen és az ezredfordulón 1. kötetéből

<sup>13</sup> Fénykép Dvorzsák Rózsától. Átemelve Kiss Margit – Tóthné Unghy Ilona: Simontornya képekben régen és az ezredfordulón 1. kötet



A tékozló fiú című előadáson. <sup>14</sup> Alsó sor: 1. Varga István, 2. Sziládi István, Második sor: 2. Dvorzsák Rózsa, 3. a rendező Szabó Lajos (kosaras), 5. Kovács Mária, Álló sor: 2. Billig Ilona, mellette Tóth Julianna, mellette Varga Erzsébet, mellette Arany Miklós, Varsányi Mária, Bongor Ilona, Kleiber Terézia, Leghátsó sorban: 1. Varga István, 3. Dudás István, 5. Kalános János.



Talán a Mária főhadnagy előadáson. Felső sor balról: 1. Juhász István 5. id. Perger Imre 6. Sággy Imre. Középső sor: 1. Csósz József 2. Holik László 4. Vinczellér János, az énekes 8. Szántó György. Ülnek: 1. Szántóné Barocsai Irénke 2. Gallay Ilona 3. Somogyi Ilona\_5. Szabó Lajos kosaras 6. Gallay ? 7. Sággy Erzsébet 8. Szálka Julianna. <sup>15</sup>

1942 körül játszhatták a Marika hadnagya című színdarabot. <sup>16</sup>

<sup>14</sup> Fénykép Dvorzsák Rózsától. Átemelve Kiss Margit – Tóthné Ungy Ilona: Simontornya képekben régen és az ezredfordulón 1. kötet

<sup>15</sup> Átemelve Kiss Margit: Emlékezés-töredékek 1. kötetéből

<sup>16</sup> Szereplők: Grósz István, Pekli Gyula, Szabó Erzsébet, Bálint Gyula, Duppon, Körtés István, Sziládi István, Echart Tibor, Arany Miklós, Gereny Béla, Fésű Magdolna, Filó Dezső, Echart Márta, Gergely István, Dvorzsák Rózsa, Sipos Márta, Márkus György, Kántás József, Németh Rózsa, Sziládi Mária (férfiszerepben), Szarvas Babi, Varga István, Deák Károly. Rendezte: Gergely István. A rendező munkatársa: Sziládi István. Szereplők berendezése: Derr Imre.

A **Simontornya és Vidéke Általános Ipartestület** minden bizonnyal a fenti „Simontornyai Ipari Olvasóegylet, később Simontornyai Iparosok Olvasó Egylete” valamint a 25.1.5. Simontornyai Ipartestület cím alatt tárgyalt szervezet utódjának tekintette magát, mert a II. világháború utáni választmányi gyűlés jegyzőkönyvében az alábbiakról számolt be: „... *Jegyzőkönyveink, amelyek az 1871. óta fennálló egyesület összes érdekes és fontos eseményeiről számolhatnának be, eltűntek. Megkísértem adatokat gyűjteni az egyesület megalakulására vonatkozóan, de miután az már több mint 70 éve, hogy megalakult, sem az alapító tagok közül, sem pedig aki azokra vonatkozóan pontos adatokkal tudna szolgálni, már nincs az élők sorában. Így aztán csak annyit jegyezhetek fel, hogy az iparosok olvasó egyesületét 1871-ben egy 17-18 tagú vállalkozó szellemű iparos társaság alapította. mégpedig úgy, hogy helyiséget bérelt és a községben hol ide – hol oda vándorolt, pontosan 40 éven keresztül zselléreskedett, amikor már olyan tőkét gyűjtött, hogy a Malom utca 2. szám alatt lévő, és Takács László tulajdonát képező házat örökáron megvásárolva, most már saját otthonnal rendelkezett. Az 1914-ben kitört világháború már saját otthonban érte a szépen fejlődésnek és lélekszámban alapos szaporodásnak induló egyesületet. ... Ezután már Simontornyán az iparosodás olyan mérvű fejlődésnek indult, hogy a meglévő helyiség kicsinek bizonyult, úgyhogy az egyesület tagjainak egyhangú határozata alapján, 1925-ben már egy akkora termet építettek, amekkora a régi volt, és így a befogadó képesség duplájára emelkedett. Itt már elfért az állandó színpad, amelyen a mindenkorifjúság műkedvelői előadásokat tartott, és megfért az a meghívott és nagyon rendesen viselkedő közönség, amely ezeket az előadásokat látogatni szokta. Így jutottunk el békességben élve, fejlődve, a lehetőségekhez mérten az egyesület vagyonban gyarapodva napjainkig, amelyekről már a következő jegyzőkönyvek tanúskodnak.”<sup>17</sup>*

Ugyanakkor Kiss István hajdani úriszabó 1997-ben arról beszélt, hogy más volt az ipartestület és más volt az iparegylet. Az iparegyletnek a segédek is tagjai lehettek. Az iparegylet rendezvényeiről az inasoknak 12-kor haza kellett menni, mert ők még akkor sakkban tartották az ifjúságot.

Az ipartestületnek (ez lehetett a Simontornya és Vidéke Általános Ipartestület) Simontornyán kívül Pálfa, Tolnanémedi, Kisszékely és Nagyszékely iparosai is tagjai voltak, s 260 tagot számláltak. Az ipartestület szerződött inast szabadított, munkakönyvet kijelentett, bejelentett stb. minden hivatalos dolgot intézett.

Az ipartestület elnöke 1914-ben Löwy Jakab volt, ő egyezkedett a község vezetőségével az iparos tanonciskola felállítása ügyében, mert Simontornyán akkor 52 tanonc volt.<sup>18</sup>

Kiss István hajdani úriszabó elbeszélése alapján az iparos kör (valószínűleg ez volt az egyesület) állandóra megépített színpadán március 15-én összejött az egész iparos kör. Műsor volt, a magyar címer ott volt középen, a négy sarokból angyal tartotta nemzetiszín szalaggal a magyar koronát, és ott volt minden szakmának a címere is. A szabóknak egy olló volt rajta, meg egy vonalzó. Itt jegyezte meg, hogy az egyik évben a katolikus, másik évben a református templomban kezdődött az ünnepély.

A II. világháború alatt az oroszok lebontották az ipartestület - iparegylet épületét, és gerendáit felhasználták a híd építéséhez.

<sup>17</sup> TML – Simontornya és Vidéke Általános Ipartestület iratai. Választmányi gyűlés jegyzőkönyve.

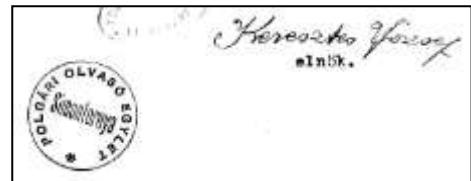
<sup>18</sup> TML – Képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyv 1914.06.06. és 1914.07.06.

Valószínűleg ezután vehették meg a Szent István király úton, a hajdani Schamschula házat (a régi Hangya üzlettől, ill. a mai Kínai ruházati bolttól a templom felé a 2. házat), ma Halász házat az ipartestület részére.<sup>19</sup>

### 25.1.3. Simontornyai Polgári Olvasóegylet

1870-ben alakult, „... de takarékosággal 1913-ban ők is elérték, hogy saját otthonukban jöjjenek össze vasárnaponként egy kis eszmecserére.”<sup>20</sup> Az egylet 1912-ben kérte a községet, hogy a háza előtt levő járda alatt vízelvezető csatornát létesítsenek. A kérelemnek helyt adtak.<sup>21</sup>

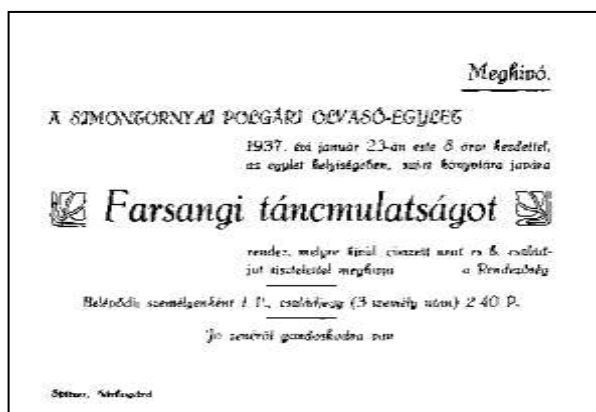
Tagjainak száma kezdetben 22 volt, később elérte a 220-at. „Ők is tartanak téli táncmulatságot és műkedvelői előadást.”<sup>22</sup> 1910. október 9-én Keresztes József volt az elnöke a levéltárban megtalált alapszabályzata szerint.<sup>23</sup>



A kép felirata szerint a Polgári Kör 1930 körül.<sup>24</sup>



Báli meghívó 1937. január 23-ra.<sup>25</sup>



<sup>19</sup> Kiss István úriszabó visszaemlékezései 1997-ben. A felvételt a Simontornya Múltjáért Alapítvány őrzi.

<sup>20</sup> Dr. Kiss István: Simontornya krónikája – Simontornya, 1938. - 264. o.

<sup>21</sup> TML – Képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyv 1912.09.26.

<sup>22</sup> Dr. Kiss István: Simontornya krónikája – Simontornya, 1938. - 264. o.

<sup>23</sup> TML – A Simontornyai Polgári Olvasóegylet

<sup>24</sup> Fénykép és felirat Molnár Lajosnétől

<sup>25</sup> Dr. Ágoston Józsefné Baracz Julianna pedagógustól

1934. január 18-án a polgári olvasóegylet elnöke Jancski János volt, amikor is a Simontornya és Környéke Egészségvédelmi Egyesület választmányi póttagja is lett.<sup>26</sup>

*„A polgáregylet részéről Szabó Feri bácsi volt a műkedvelők rendezője, Budai László az állandó sűgő, kitűnő érzékkel.”<sup>27</sup>*

*„A legényegylet részéről Szabó István, Gergely István és Sziládi István rendeztek színdarabot. Én a színdarabok rendezését Szabó Lajos Bátyámtól tanultam, akinél már gyermekszerepet is alakítottam, majd később két évet végeztem mint műkedvelő rendező.”<sup>28</sup>* Sziládi István és a színjátszó csoportja további tevékenységéről a 26. Kultúrház és művészeti csoportjai című fejezetben lehet olvasni.

A fenti egyleteknek köszönhető számtalan műkedvelő előadás volt Simontornyán. Amíg tanulták, a csoportnak nagyon jó szórakozást, szabadidő eltöltést jelentett, a bevételét pedig mindig valamilyen kitűzött nemes célra fordították.

1940. szeptember 28-ára, szombatra az olvasó egylet ifjúsága őszi táncmulatságot szervezett személyenként 1.- P belépőért, a családi jegy 3 személy részére 2.50 P volt.



Mohos János tanító (középen), mint a színjátszó kör egyik vezetője. Jobbján pipával talán Jancski János. Más feltételezés szerint a Katolikus Legényegylet 1937. december 25-én műkedvelő előadást tartott A vén bakancsos és fia, a huszár címmel a Nagyvendéglőben. Rendezte Mohos János tanító, s a szerepeket is ő tanította be, s ők láthatók a képen.

Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint a Simontornyai Polgári Olvasóegylet alapszabályzatát 1910-ben fogadták el, az Országos Levéltár anyagában 1870-ben és 1874-ben keltezett forrás található róla, a Belügyi Közlöny 1911-ben adta közzé a jóváhagyását, Bodor Antal 1922-ben említi a Falusi egyletek c. művében, az Új Magyar Levéltár 1947-ben dátumozott forrást őrzött róla, a Garay Naptárban 1906-ban szerepelt, az Alispáni iratok 591/1894. és 1870. valamint 1649/1949. szám alatt foglalkozott vele, a Magyarországi Egyletek címtára pedig 1870-i, 1874-i, 1911-i, 1922-i és 1947-i kiadása közölte le adatait. 1949-ben szűnt meg a többi civil szervezettel együtt.

<sup>26</sup> TML - Simontornya és Környéke Egészségvédelmi Egyesület névjegyzéke

<sup>27</sup> Sziládi István visszaemlékezései a simontornyai öntevékeny művészeti csoportokról. A teljes kézirat a Helytörténet Háza kiállításában látható

<sup>28</sup> Sziládi István visszaemlékezései a simontornyai öntevékeny művészeti csoportokról. A teljes kézirat a Helytörténet Háza kiállításában látható



#### 25.1.4. Tűzoltó Egylet – Önkéntes Tűzoltó Egylet

„1886-ban alakult, amikor a községeknek országsszerte vízfecskendőket kellett beszerezniök és azok kezelésére alkalmas egyéneket kellett betanítaniok. Nagy örömmel jelentkeztek fiatal és öreg katonaviseltek és csakhamar népszerűvé tették a parádés vasárnapi gyakorlataikat. Igen kedveltek voltak a táncmulatságaik is, mert ott az egyébként széthúzó társadalmi osztályok fesztelenül jól érezték magukat.”<sup>29</sup>



Tűzoltók vonulása 1899-ben a simontornyai vár déli oldalán a hajdani római katolikus elemi népiskola irányába.<sup>30</sup>

A tűzoltókról készült régi és újabb fotók a 30. Tűzoltók, katasztrófavédelem című fejezetben láthatók.

#### 25.1.5. Simontornyai Ipartestület

1891. december 9-én alakult. Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint az alapszabályzatát 1892-ben fogadták el, a Garay Naptárban 1906-ban szerepelt, az Alispáni iratok 1690/1892. és 1891. majd 591/1894. és 1891, továbbá 236/1925. és 1892. szám alatt foglalkoztak vele. 1934. január 18-án az ipartestület elnöke Hólik Sándor volt, amikor is a Simontornya és Környéke Egészségvédelmi Egyesület választmányi póttagja is lett.<sup>31</sup> A Simontornyai Ipartestület Békéltető Bizottsága – 1893. január 22-én kezdte meg működését<sup>32</sup> az 1894-es alispáni jelentés szerint.

1945-ben újjáalakult az iparügyi miniszter rendelete alapján Simontornya és Vidéke Ipartestület néven. Itt az alapítási évet 1892. évben jelölték meg. „**A tagok száma 1929-ben 118. Elnöke 1941-ben Uitz Vilmos, alelnök Termel Sándor, jegyző Szarvas Béla. 1945. évi adatok szerint elnök Holik László, alelnök Bendik Kálmán, jegyző Szántó György**” volt.<sup>33</sup>

#### 25.1.6. Lövészegyesület - Lövész Egylet

1897-ben alakult. Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint az alapszabályzatát 1897-ben fogadták el, a Belügyi Közlöny még ebben az évben lehozta elfogadott civil szervezetként, a Garay Naptárban 1906-ban szerepelt. „...a Csirip-völgyen gyakorolta vasárnaponként a céllövést ... de az egylet 1905-ben részvétlenség miatt a működését felfüggesztette.”<sup>34</sup>

<sup>29</sup> Dr. Kiss István: Simontornya krónikája – Simontornya, 1938. - 264. o

<sup>30</sup> Képeslap Dvorzsák Rózsától. Átemelve Kiss Margit – Tóthné Unghy Ilona: Simontornya képekben régen és az ezredfordulón I. kötetéből, ill. a Zempléni Múzeum, Szerencs gyűjteményéből. A postázás dátuma 1916.

<sup>31</sup> TML - Simontornya és Környéke Egészségvédelmi Egyesület névjegyzéke

<sup>32</sup> TML – Alispáni iratok 591/1894

<sup>33</sup> TML – Simontornya és Vidéke Általános Ipartestület iratai. Választmányi gyűlés jegyzőkönyve. 1945.

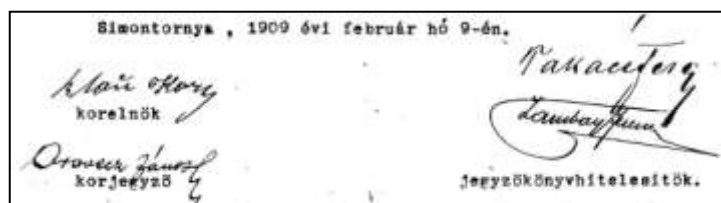
<sup>34</sup> Dr. Kiss István: Simontornya krónikája – Simontornya, 1938. - 265. o.

A levél Sárbogárdról érkezett a simontornyai Lövész Egyletnek a Magyar Királyi Posta 1 filléres turulos bélyegével 1901. augusztus 9-én.<sup>35</sup>



### 25.1.7. Simontornya és Vidéke Tisztviselőinek Társasköre

1909. február 9-én alakult. Célja a „*jobb izlésű időtöltés, olvasás és kölcsönös eszmecserék által a műveltséget és a társas életet fejleszteni.*”<sup>36</sup> Korelnöke Blau Károly, korjegyzője Oravecz János volt. Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint az alapszabályzatát 1909-ben fogadták el, a Belügyi Közlöny 1909-ben adta közzé a jóváhagyását, az Alispáni iratok 17202/1912. és 1911. szám alatt foglalkozott vele. Mindössze három évig működött 1909-1911. között.



### 25.1.8. Simontornyai Vörös-Kereszt Fiókegylet – Magyar Vöröskereszt Egylet fiókegylete



A Simontornyai Vörös-Kereszt Fiókegylet<sup>37</sup> az I. világháború idején alakult 110 taggal, Fried Pál és Fried Imre gyárosok védnöksége alatt. Képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyv az alábbiakat jegyezte fel róla: „*Ezen nemes egyesületnek főcélja, hogy a háborúban megsebesülteket ápolja ...*” A politikai község vállalta, hogy a felállított kórházban 12 beteg katonát teljes ellátásban részesít „*...ilyen módon ... a község összes lakossága teljesíti hazafiúi kötelességét.*”<sup>38</sup>

Két helyszín merült fel kórházként. A Styrum féle menház 5 üresen álló szobája és konyhája (12 főre) és a gr. Wimpffen Simon által felajánlott grófi kastély (24 főre). A lakosság összehordta az ágyat, ágyneműt, bútort stb. A megvalósításban igen nagy zavart idézett elő dr. Kiss István körorvos a vöröskereszt igazgatóságához intézett – a helyi szerveket megkerülő - levele. Ebben leírta, hogy a felállítandó kórházat nem tartja sebesültek ápolására alkalmasnak. „*A képviselőtestület több tagja helyteleníti dr. Kiss István eljárását, ki bizonyára a sebesültek ápolásával járó munkától akarja magát megkímélni. Igaz, hogy*

<sup>35</sup> Levélboríték és bélyegmagyarázat Sáfár Józseftől

<sup>36</sup> TML – Simontornya és Vidéke Tisztviselőinek Társasköre alapszabályai

<sup>37</sup> TML – A Simontornyai Vörös-Kereszt Fiókegylet alapító tagjainak névsora

<sup>38</sup> TML – Képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyv 1914.08.23.

**nevezett körorvos már hosszabb idő óta él nehéz viszonyok között eljárása súlyos kifogás alá esik.”**<sup>39</sup>

A Simontornyai Vörös-Kereszt Fiókegylet díszelnöke Bereczk István főjegyző, elnöke Hopp Ödön kereskedő, ügyvezető elnöke Nagy Lajos református lelkész, főtitkára Quitt Izsó tisztviselő volt. Az egylet 12 fős elnöki tanáccsal rendelkezett. Dr. Kiss István –talán kompenzálva az évtizedekkel előtti hibáját- igen kedvezően nyilatkozott az egyesületről: „A jótékonyág gyakorlása terén üdvösen működik ... a háború alatt egy negyvenágyas kórházat is tartott fenn; most pedig minden karácsonykor az óvodás és iskolásgyermeknek, valamint a község szegényeinek ruházati ajándékkal kedveskedik.”<sup>40</sup> Az 1936. augusztus 14-én felvett névsort ugyancsak 110 taggal már Torontáli Tamás írta alá, mint az egylet elnöke.<sup>41</sup>

### 25.1.9. Sport Egylet - MOVE Labdarúgó Egyesület – Börgyári Torna Club (BTC)

Az első labdarúgócsapat MOVE Labdarúgó Egyesület néven 1920-ban alakult börgyári tisztviselőkből és fiatalokból. Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint Bodor Antal említi a Falusi egyletek c. művében 1923-ban Sport Egylet néven. 1922-ben alapították meg a Simontornyai Börgyári Torna Clubot, az SBTC-t, mely fénykorában évente 30 futballmérkőzést is játszott és szép eredményeket ért el a délnyugati kerületi bajnokságokon. Ebben az időszakban fővárosi csapatokkal is összemérhette erejét. Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint az alapszabályzatát 1922-ben fogadták el, jegyzőkönyv is 1922-ből maradt fenn, Névsor a tagokról és választmányról a TML gyűjteményében található 1923-ból, az Alispáni iratok 236/1925 és 1921. továbbá 1649/1949. szám alatt foglalkozott vele. A két labdarúgó csapatról bővebben a 33. Sportélet a XX század első felében című fejezetben lehet olvasni.

### 25.1.10. Simontornyai Társaskör

A Simontornyai Társaskör 53 alapító taggal 1929. február 18-án kezdte el működését. Elnöke (ifj.) Pillich Ferenc gyógyszerész volt. Tagjai községi tisztviselők, orvosok, tanítók, börgyári tisztviselők, mérnökök sorából verbuválódott.<sup>42</sup>

Ifj. dr. Kiss István biztosan tagja volt, mert küldtek számára meghívót az 1932. február 6-i zártkörű mulatságra, minden bizonnyal a farsangi bálra, mert alul kézzel írva megjegyezték, hogy „A Hölgyek és Urak jelmezben is megjelenhetnek”.<sup>43</sup> Zenét a Pesti Jazz Band és a helyi cigányzenekar szolgáltatta.

A Simontornyai Társaskör meghívójának címlapja az 1932. február 6-i táncmulatságra.<sup>44</sup>



<sup>39</sup> TML – Képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyv 1914.09.02.

<sup>40</sup> Dr. Kiss István: Simontornya krónikája – Simontornya, 1938. - 266. o.

<sup>41</sup> TML – A Simontornyai Vörös-Kereszt Fiókegylet alapító tagjainak névsora

<sup>42</sup> TML – Névjegyzéke a Simontornyai Társaskör alapító tagjainak foglalkozása és lakhely feltüntetésével

<sup>43</sup> Társasköri meghívó Sáfár Józseftől

<sup>44</sup> Társasköri meghívó Sáfár Józseftől



A Simontornyai Társaskör meghívójának hátlapja az 1932. február 6-i táncmulatságra.<sup>45</sup>

### 25.1.11. Simontornyai Polgári Lövészegyesület

Az 1905-ben érdeklődés hiánya miatt megszűnt Lövész Egylet újra megkezdte működését Simontornyai Polgári Lövészegyesület néven 72 taggal. Az 1930. március 25-i újjáalakuló közgyűlés elnöke Reich Oszkár volt. A megválasztott tisztikar névsora a következők szerint alakult: elnök Pillich Ferenc gyógyszerész, ügyvezető elnök Kijázt János; alelnökök Fodor Imre bíró, vitéz Takáts János; főtitkár Kajdy Lajos, titkár Varga László, pénztáros Takáts István, ellenőr Quitt Árpád, háznagy dr. Telegdy István, orvos dr. ifj. Kiss István; számvizsgáló bizottság tagjai: Brüll Dezső, Csermák Károly, Fodor Károly jegyző, Horváth Béla; választmányi tagok: Fried Pál bőrgyáros, Fried Imre bőrgyáros, Szing János, Varga Kálmán ref. lelkész, Mayer Béla, Lampel Jenő mérnök, Gottlieb Imre kereskedő, Takáts Ferenc iskolaigazgató, Lőrinc Lajos, Mihalovich Viktor, Gábris András és Hecksó Tamás jegyző.<sup>46</sup>

Az újjáalakult Polgári Lövészegyesület hamarosan sikereket tudhatott magáénak Sáfár Antal jóvoltából, aki 1909-ben született Simontornyán, és ott volt asztalosmester. Eredményeit még a Magyar sport lexikon is jegyezte és megőrizte.



Sáfár Antal „1928-ban kerül kapcsolatba a sporttal mint a Simontornyai PLE tagja. Számos ker. vers.-en szerepelt szép sikerrel. 1933-ban orsz. vers.-en két I. díjat nyert. Ezenkívül több elsőrangú helyezést is ért el.”<sup>47</sup>

Sáfár Antal portréképe a lexikonban. Mint a képen is látszik, a Magyar Királyi Folyamőrségnél szolgált katonaként.<sup>48</sup>

<sup>45</sup> Társasköri meghívó Sáfár Józseftől

<sup>46</sup> TML – Névjegyzéke a Simontornyai Polgári Lövészegyesület megválasztott vezetőségének, foglalkozás és lakhely feltüntetésével

<sup>47</sup> Magyar sport lexikon - Albrecht ki. herceg bevezető tanulmányával. Felelős kiadó: Reé László, Bp. 120.o.

<sup>48</sup> Magyar sport lexikon - Albrecht ki. herceg bevezető tanulmányával. Felelős kiadó: Reé László, Bp. a XXI. tábla arcképekkel

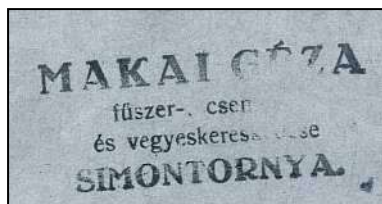
1936-ban Polgári Lövészegyesület tagjai részt vettek a szokásos őszi meghívásos versenyen, ahol Simontornya az 5. helyezést érte el. Egyéniben 1. Makai Géza, 8. Dudás Antal lett. Az egyéni verseny nemzetközi céllapra simontornyai eredményei: 1. Hegyi József, 3. Baráth Pál, 5. Makay Géza, 10. Mészáros József.<sup>49</sup>

Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint az alapszabályzatát 1930-ban, majd 1935-ben fogadták el, jegyzőkönyv 1935-ből, levél 1940-ből maradt fenn. 1937-ben a községtől 100 pengő támogatást kaptak munkájukhoz.<sup>50</sup> Rá egy évre szintén ugyanekkora összeget érdemelték ki.<sup>51</sup>

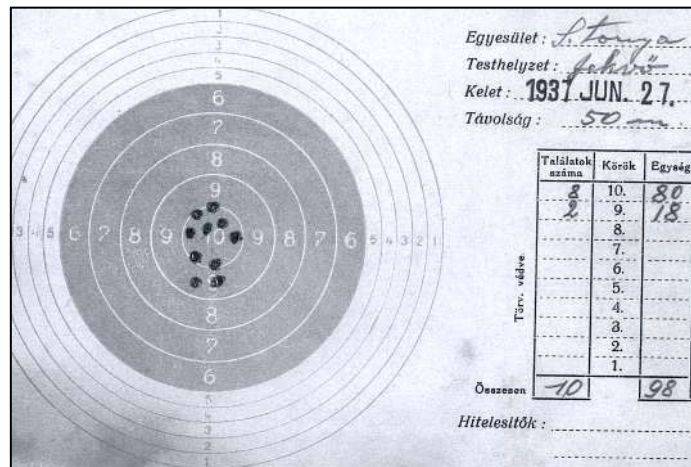
A gyári céllövőldé elsősorban a gyári levették képzésére szolgált, de mindenféle lövészversenynek is helyet biztosított.<sup>52</sup>



Makai Géza versenyeredménye 1937-ben<sup>53</sup> és portréképe 1938-ban.



Makai Géza fűszer-, csemege és vegyeskereskedő 1937.06.27-i lőlapja, amikor is 50 méterről 98 pontot ért el.<sup>54</sup>



<sup>49</sup> Tolnamegyei Ujság – XVIII. évf. – 1936.10.28.

<sup>50</sup> TML - Közgyűlési jegyzőkönyv 1937.07.27.

<sup>51</sup> TML - Közgyűlési jegyzőkönyv 1938.07.27.

<sup>52</sup> A Simontornyai Bőrgyári Szabadidő Szervezet beszámolója 1942.

<sup>53</sup> Fénykép és dokumentum Kőő Sándorné Makai Magdolnától. Átemelve Kiss Margit: Emlékezés-törödékek 2. kötet 221.o.

<sup>54</sup> Dokumentummásolatok Kiss Margittól

#### **25.1.12. Simontornya és Környéke Egészségvédelmi Egyesület**

A névjegyzék iktatópecsétje alapján 1934. január 18-án elfogadták az egyesület megválasztott tisztikarát. Eszerint: „*Elnök: Gróf Apponyi Károly nagybirtokos, pálfai lakós. Alelnök: Hecskó Tamás, községi főjegyző, simontornyai lakós. Ügyvezető igazgató: Dr. Mezey Kálmán orvos, simontornyai lakós. Ellenőr: Dr. Telegdy István állatorvos, simontornyai lakós. Titkár: Varga Kálmán, ref. lelkész, simontornyai lakós. Pénztárnok: Gottlieb Imre kereskedő, simontornyai lakós.*”<sup>55</sup>

Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint az alapszabályzatát 1933-ban fogadták el, a fellelhető jegyzőkönyve 1933-ban, névsora 1934-ben született. 1937-ben a községtől 800 pengő támogatást kaptak munkájukhoz.<sup>56</sup> Ezt a következő évben is megismételték.<sup>57</sup>

#### **25.1.13. Országos Frontharcos Szövetség Simontornyai Csoportja**

1936. október 25-én a községházában alakult meg, amikor is megválasztották a tisztikart, utána dr. Pesthy Pál ünnepi beszédet tartott a frontharcos szövetség fontosságáról, majd a még fogadalmat nem tett bajtársak felvonultak az I. világháborús emlékműnél és a hősök szobra előtt ünnepélyes külsőségek között tettek fogadalmat.<sup>58</sup> Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint az alapszabályzatát 1929-ben fogadták el. Jegyzőkönyv és névsor az 1936.10.25-i dátumot viseli. A szervezet tagjairól bővebben az I. világháború című fejezetben.

#### **25.1.14. Kézművesek Iparegylete**

Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint a Statisztikai Közlemény 1880-ban és 1872-ben írt róla. Működéséről és megszűnéséről nincs adat.

#### **25.1.15. Magyar Építőmunkások Országos Szövetségének fiókja**

Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint az alapszabályzatát 1904-ben fogadták el, az Alispáni iratok 17202/1912. szám alatt foglalkozott vele. Megszűnéséről nincs adat.

#### **25.1.16. Simontornyai járás Községi Jegyzőinek Egylete**

Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint az alapszabályzatát 1877-ben, majd 1897-ben fogadták el, az Országos Levéltár anyagában 1877-ben keltezett forrás található róla, a Garay Naptárban 1906-ban szerepelt, a Statisztikai Közlemény 1880-ban és 1878-ban írt róla, az Alispáni iratok 591/1894 és 1877., 236/ 1925 és 1870., valamint 4289/1949. szám alatt foglalkozott vele, a Magyarországi Egyletek címtára pedig 1877. évi kiadása közölte le adatait. A bélyegzőben lévő évszám 1878. Megszűnése természetes volt a rendszerváltozás miatt.

---

<sup>55</sup> TML – Névjegyzék a Simontornya és Környéke Egészségvédelmi Egyesületnek az alakuláskor megválasztott tisztikar és egyéb szerveiről

<sup>56</sup> TML - Közgyűlési jegyzőkönyv 1937.07.27.

<sup>57</sup> TML - Közgyűlési jegyzőkönyv 1938.07.27.

<sup>58</sup> TML – Jegyzőkönyv (az alakuló közgyűlésről) névsorral

### **25.1.17. Ifjúsági Egylet**

Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint Bodor: Falusi egyletek c. munkája adott hírt róla 1922-ben, a Magyarországi Egyletek címtára 1922. évi kiadása is léközölte adatait. 1870 körül alakulhatott, megszűnéséről és tevékenységéről nincs más adat.

### **25.1.18. Vadásztársaság**

Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint az Alispáni iratok 1649/1949 és 1948. szám alatt foglalkozott vele. Megszűnéséről nincs adat.

### **25.1.19. Jótékony Nőegylet**

Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint az alapszabályzatát 1906-ban fogadták el, a Belügyi Közlöny szintén 1906-ban adta közzé a jóváhagyását, Bodor Antal említi a Falusi egyletek c. művében 1923-ban, a Főispáni iratok 313/1927. és 1926. az Alispáni iratok 236/1925 és 1906. szám alatt foglalkozott vele. Megszűnéséről nincs adat.

### **25.1.20. Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvák Országos Nemzeti Szövetségének fiókegylete**

Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint az alapszabályzatát 1934-ben fogadták el, az ugyanekkor keletkezett jegyzőkönyv a névsorukat is tartalmazza. Működéséről és megszűnéséről nincs más adat. Csupán a Simontornyai Hitelszövetkezet 1946. január 10-i tagsági névsorában olvasható a Simontornyai Hadirokkantak Egylete elnevezés.

### **25.1.21. Bórgyári Szakszervezeti Ifjúsági és Tanoncmozgalom (SZIT)**

Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint az Alispáni iratok 1649/1949. szám alatt foglalkozott vele. Tevékenységéről bővebben a 41. Iparos tanonciskola, szakmunkásképző és szakiskola Simontornyán című fejezetben lehet olvasni.

### **25.1.22. Iparostanuló Szakszervezeti Ifjúsági és Tanoncmozgalom (SZIT)**

Kaczián János: Demokratikus ifjúsági mozgalmak c. munkája foglalkozik vele. Tevékenységéről bővebben a 41. Iparos tanonciskola, szakmunkásképző és szakiskola Simontornyán című fejezetben lehet olvasni.

### **25.1.23. Magyar Nők Demokratikus Szövetsége (MNDSZ)**

Kaczián János: Egyesületek Tolna megyében c. segédlete szerint az Alispáni iratok 1649/1949. szám alatt foglalkozott vele. Működéséről és tevékenységéről az egyes munkahelyekről szóló fejezetben lehet olvasni.

Az egyházi civil szervezetekről a 13. Egyházak című fejezetben lehet olvasni.